

Kunst en economie door de eeuwen heen

Creatieve beroepsgroepen hebben in het verleden perioden gekend van zowel grote bloei als sterke krimp. Over langere termijn blijkt er correlatie te bestaan tussen economische groei en de omvang van de kunstsector.

De creatieve sector is de laatste jaren in opkomst en staat volop in de belangstelling van het economisch onderzoek. Met name het werk van Florida (2002; 2005) vervult hierin een pioniersrol. Ook voor Nederland is onderzoek gedaan naar de omvang van de creatieve sector en zijn schattingen hieromtrent nader uitgewerkt (Jacobs *et al.*, 2008). Uit diverse studies komt naar voren dat deze sector in omvang toeneemt. Voor Nederland is, afhankelijk van de afbakening van de creatieve sector, het aantal creatieve banen in de periode 1996–2004 met 25 tot 34 procent gegroeid (Marlet en Poort, 2005). Duidelijk is dat de creatieve sector sterk aan het opkomen is. Echter, een groei van een creatieve beroepsgroep is een verschijnsel dat zich eerder heeft voorgedaan en dat positief wordt beïnvloed door economische groei.

Omvang creatieve kernberoepsgroep door de tijd heen

Om het verloop van het aantal werkenden binnen creatieve beroepen voor de lange termijn te kunnen analyseren, dient een beroepsgroep gekozen te worden die al enige tijd bestaat. Immers, creatieve beroepen binnen de ICT, entertainment en media bestaan hooguit pas enkele decennia. De traditionele creatieve kernberoepen, zoals beeldende kunst en podiumkunst, bestaan daarentegen al eeuwen. Aangenomen wordt dat de aanwezigheid van deze creatieve kernberoepen de creatieve productie in overige creatieve sectoren van de Nederlandse economie stimuleert (Marlet en Poort, 2005). Aanbod van cultuur zou tot meer creativiteit en innovaties leiden en deze beide effecten dragen weer bij aan de economische groei (Marlet *et al.*, 2007).

Als indicator voor de omvang van de beeldende kunstsector wordt het aantal bekend geworden kunstschilders over de eeuwen heen genomen. Voor de schilderkunst geldt dat data over de omvang van deze beroepsgroep voor de periode vanaf de middeleeuwen kunnen worden afgeleid uit Butler *et al.* (1994). Hoewel een dergelijke kwalitatieve inventarisatie tot op zekere hoogte subjectief is, geven Butler *et al.* (1994) een goed historisch overzicht van belangrijke kunstschilders. Op basis hiervan is voor de top drie van landen die de meeste bekende schilders hebben voortgebracht voor elk jaar het

aantal kunstschilders geteld (figuren 1, 2 en 3). Uitgangspunt voor de toekenning van een schilder aan een land is dat hij er geboren en getogen is. Daarmee is dus Van Gogh, hoewel hij het een groot deel van zijn schildersbestaan in Frankrijk heeft doorgebracht, toch tot de Nederlandse kunstschilders gerekend. Echter, Alfred Sisley die van Engelse komaf is, maar in Frankrijk geboren en getogen, is aan Frankrijk toegekend. Bij het toekennen van kunstenaars aan Nederland zijn verder de Vlaamse schilders ook meegerekend. Ten slotte zijn schilders die voor het ontstaan van Italië in de negentiende eeuw al uit dit gebied kwamen, aan Italië toebedeeld. Ervan uitgaande dat de omvang van de kunstenaarsberoepsgroep evenredig is met het aantal heden ten dage bekende kunstschilders, volgt uit de drie figuren dat zich herhaaldelijk in de geschiedenis zowel een sterke stijging als een sterke daling van deze creatieve beroepsgroep heeft voorgedaan. Voor Nederland is de toename van de kunstenaarsberoepsgroep vooral vanaf het einde van de zestiende eeuw tot halverwege de zeventiende eeuw spectaculair. In Frankrijk heeft de grootste toename van deze groep plaatsgevonden in de negentiende eeuw. Het aantal kunstschilders in Italië neemt vanaf het begin van de zestiende eeuw af.

Samenhang met economische groei

In elk van de figuren zijn tevens indicatoren voor economische groei opgenomen. In Maddison (2001) zijn bbp-schattingen per capita, uitgedrukt in dollars van 1990, vanaf het jaar 1500 gegeven. De betreffende bbp-waarden laten een exponentieel verloop zien, waardoor cyclische bewegingen van de economie zich hier moeilijk uit laten aflezen. Om te corrigeren voor het exponentiële verloop zijn voor elk land de bbp-waarden gerelateerd aan die voor Europa. De economische indicator voor elk land is daarmee: $bbp_{land} / bbp_{Europa}$. Uitgaande van deze economische indicator laten voor Italië de economische groei en het aantal kunstenaars gemiddeld over vrijwel de gehele tijdshorizon een afnemend verloop zien. Voor Frankrijk neemt het aantal kunstenaars tot het derde kwartaal van de negentiende eeuw overwegend toe. De indicator voor de economische groei laat, met uitzondering van het niet opgenomen oorlogsjaar 1870, eveneens een exponentieel verloop zien tot halverwege de negentiende eeuw. Ook voor Nederland kan een samenhang tussen de indicator voor de creatieve kernberoepen en die voor economische groei gezien worden. Met andere woorden, de historische data laten zien dat een economisch gunstig klimaat samengaat met een bloeiende kunst-

ERNST BOS
Onderzoeker bij
Wageningen Universiteit
en Researchcentrum

sector. Deze relatie lijkt vooral voor de lange termijn te gelden. Binnen een termijn van enkele jaren is dit verband veelal niet eenduidig. Mogelijk speelt hierbij een rol dat men op jonge leeftijd een vak voor het leven koos, daarbij rekening houdend met wat men in de toekomst van de markt kan verwachten voor het vak.

Het is opvallend dat de grootste bloei van de schilderkunst zich voordoet in een periode waarin een nieuwe klasse de elite vormde. Denk aan de opkomst van de kooplieden in de Lage Landen van de zeventiende eeuw en de opkomst van de bourgeoisie na de Franse revolutie. Wellicht betekent dit dat, meer nog dan een bepaalde groei van het bbp, een zekere omvang van kapitaal bij de economische elite een markt voor het luxegoed kunst genereert. Overigens zou voor het ene type kunst een bepaald soort economische elite beter als vragende markt functioneren dan voor het andere type kunst. Zo kwam de vraag naar muziek in het Duitse taalgebied van de negentiende eeuw van een groep prinsdommen die in aantal klein waren, maar per stuk veel vermogender waren dan de zeventiende-eeuwse Nederlandse kooplieden, die als groep groter waren. Oftewel, niet alleen de omvang van de geaggregeerde welvaart kan van invloed zijn op de vraag naar een bepaald type kunst, maar ook de verdeling van welvaart over de elite.

Conclusie

In de loop van de geschiedenis zijn er telkens succesvolle periodes geweest met een groot aantal mensen in creatieve beroepen. Het blijkt dat de golfbeweging van toe- en afname van het aantal mensen uit de creatieve beroepen gecorreleerd is met de langetermijncycli van de economie. Aannemende dat kunst ook in andere creatieve sectoren de creativiteit en innovaties kan stimuleren, kan de creativiteit in deze sectoren in periodes van langdurige economische tegenspoed afnemen.

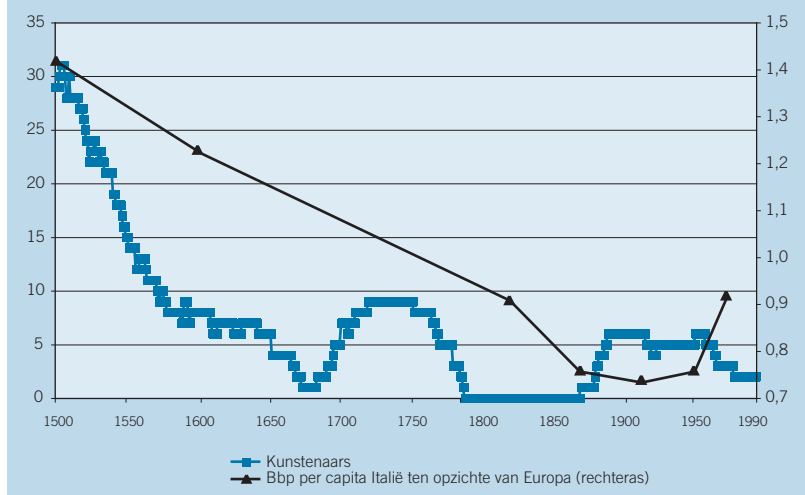
LITERATUUR

- Butler, A., C. van Cleave en S. Stirling (1994) *The art book*. Londen: Phaidon Press.
- Florida, R. (2002) *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2005) *The flight of the creative class: the new global competition for talent*. New York: Harper Collins.
- Jacobs, D., M. Bernelot Moens en S. Westerman (2008) Creativiteit in gradaties. *ESB*, 93(4530), 151–153.
- Maddison, A. (2001) *The world economy: a millennial perspective*. Parijs: OESO.
- Marlet, G. en J. Poort (2005) *Cultuur en creativiteit op waarde geschat*. Amsterdam/Utrecht: SEO / Stichting Atlas voor gemeenten.
- Marlet, G., J. Poort en F. Laverman (2007). *De kunst van investeren in cultuur*. Amsterdam/Utrecht: SEO / Stichting Atlas voor gemeenten.

SINDS 1916

Figuur 1

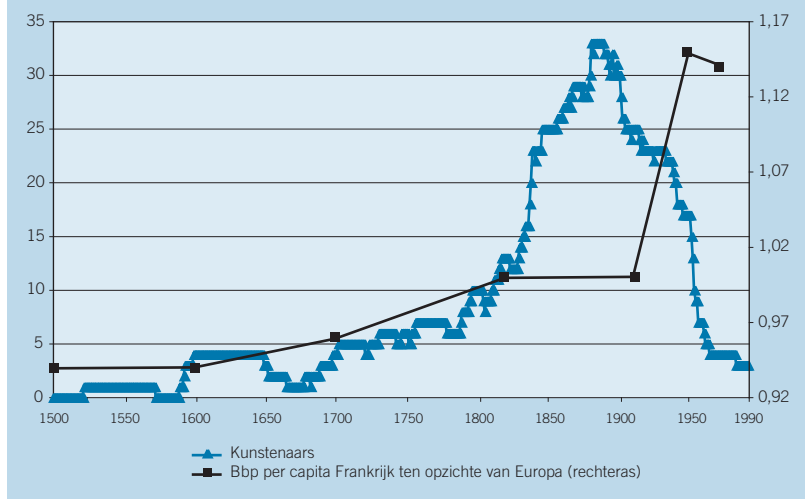
Aantal kunstenaars en economische groei in Italië.

Bron: Bewerkte data van Butler et al., 1994 en Maddison, 2001

Figuur 2

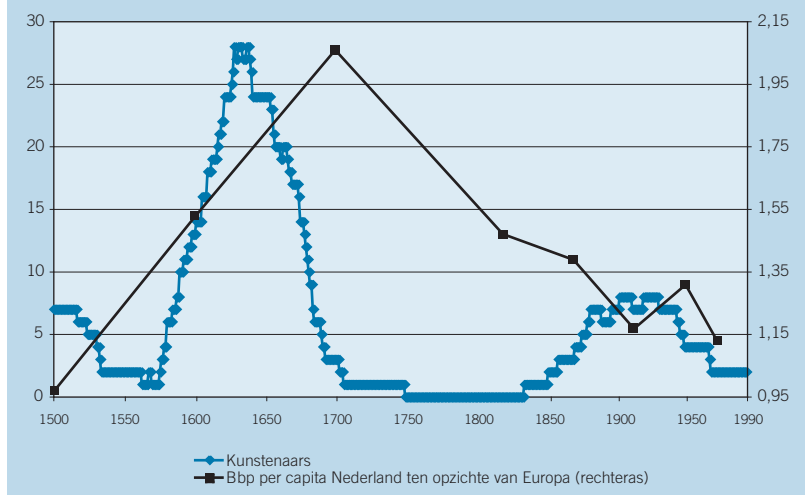
Aantal kunstenaars en economische groei in Frankrijk (zonder bbp- indicator voor het oorlogsjaar 1870).

Bron: Bewerkte data van Butler et al., 1994 en Maddison, 2001

Figuur 3

Aantal kunstenaars en economische groei in Nederland.

Bron: Bewerkte data van Butler et al., 1994 en Maddison, 2001